

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-04-25

Närvarande: F.d. justitierådet Sten Andersson samt justitieråden
Ulrik von Essen och Cecilia Renfors

Avtal om försvarssamarbete med Amerikas förenta stater

Enligt en lagrådsremiss den 11 april 2024 har regeringen
(Försvarsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande
över förslag till

1. lag om straffrättsliga förfaranden inom försvarssamarbetet med
Amerikas förenta stater,
2. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
3. lag om ändring i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i
vissa fall,
4. lag om ändring i folkbokföringslagen (1991:481),
5. lag om ändring i lagen (1992:160) om utländska filialer m.m.,

6. lag om ändring i lagen (1992:1300) om krigsmateriel,
7. lag om ändring i lagen (1994:1547) om tullfrihet m.m.,
8. lag om ändring i lagen (1994:1776) om skatt på energi,
9. lag om ändring i lagen (1994:1920) om allmän löneavgift,
10. lag om ändring i socialavgiftslagen (2000:980),
11. lag om ändring i fordonslagen (2002:574),
12. lag om ändring i lagen (2004:1006) om skadeståndsansvar vid internationellt militärt samarbete och internationell krishantering,
13. lag om ändring i skyddslagen (2010:305),
14. lag om ändring i luftfartslagen (2010:500),
15. lag om ändring i skatteförfarandelagen (2011:1244),
16. lag om ändring i lagen (2016:1067) om skatt på kemikalier i viss elektronik,
17. lag om ändring i lagen (2018:696) om skatt på vissa nikotinhaltiga produkter,
18. lag om ändring i lagen (2019:370) om fordons registrering och användning,
19. lag om ändring i lagen (2020:782) om operativt militärt stöd,
20. lag om ändring i lagen (2022:155) om tobaksskatt,

21. lag om ändring i lagen (2022:156) om alkoholskatt,

22. lag om ändring i mervärdesskattelagen (2023:200).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Mikael Andersson och rättssakkunniga Anna Normann från Försvarsdepartementet samt kanslirådet Johan Westlund och rättssakkunniga Alicia Eklund och Elin Sedin från Finansdepartementet.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Allmänt

Lagrådets uppgift är enligt 8 kap. 20 och 22 §§ regeringsformen att yttra sig över de lagförslag som lämnas till Lagrådet för granskning, i detta fall de 22 ovan angivna förslagen. Lagrådet ska granska (1) hur förslagen förhåller sig till grundlagarna och rättsordningen i övrigt, (2) hur förslagens föreskrifter förhåller sig till varandra, (3) hur de förhåller sig till rättssäkerhetens krav, (4) om förslagen är utformade så att lagarna kan antas tillgodose de syften som har angetts och (5) vilka problem som kan uppstå vid tillämpningen.

De nu aktuella förslagen syftar huvudsakligen till att skapa de rättsliga förutsättningarna för att riksdagen ska kunna godkänna ett avtal om försvarssamarbete med USA, i det följande benämnt DCA-avtalet (jfr 10 kap. 3 § regeringsformen). Det är inte Lagrådets uppgift att ta ställning till om överenskommelsen är lämplig eller att granska enskilda delar av överenskommelsen. Lagrådets uppgift är i stället att granska de lämnade lagförslagen enligt de kriterier som nyss har angetts.

Den rättsliga reglering som föreslås i lagrådsremissen innebär bland annat att amerikanska styrkor kan utöva vissa slag av myndighets-

uppgifter och att de amerikanska styrkorna vid fullgörandet av dessa kommer att ha befogenheter som innebär inskränkningar i enskildas rättigheter. En reglering av detta slag kräver enligt regeringsformen stöd i lag och den måste även i övrigt ske med beaktande av bestämmelserna i 2 kap. regeringsformen.

Lagrådet har vid sin granskning av lagrådsremissen inte kunnat finna annat än att den rättsliga reglering som beskrivs i remissen och som kommer till uttryck i lagförslagen står i överensstämmelse med regeringsformen. Det har inte varit Lagrådets uppgift att granska om förslagen fullt ut motsvarar vad som krävs enligt DCA-avtalet. Så långt Lagrådet kan överblicka synes dock förslagen tillgodose de angivna syftena.

Införlivandet av DCA-avtalets bestämmelser med svensk rätt föreslås huvudsakligen ske genom transformation, dvs. genom att avtalets bestämmelser tas in i svensk lagtext. Lagrådet har ingen invändning mot den använda lagstiftningsmetoden men vill för sin del framhålla vikten av att bestämmelserna är klara och precisa. Såsom Lagrådet återkommer till i det följande bör förslagen i några avseenden förtydligas ytterligare så att onödiga tillämpningsproblem kan undvikas.

Särskilt om vissa terminologiska frågor

I lagförslagen används en mängd skilda begrepp – hämtade från avtalet – för att avgränsa den krets som ska träffas av olika bestämmelser, exempelvis regler om att vissa personkategorier ska undantas från bestämmelserna om mervärdesskatt och folkbokföring.

Vad som närmare avses med de olika begreppen utvecklas i författningskommentaren till 10 § förslaget till lag om ändring i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall. I författningskommentarerna till övriga författningsförslag hänvisas regelmässigt till denna författningskommentar avseende begreppens närmare innebörd.

Ett grundläggande begrepp i förslagen är den *amerikanska styrkan*. Begreppet härrör direkt från DCA-avtalet. I vissa författningar används begreppen den *militära styrkan* eller den *väpnade styrkan* som synes ha väsentligen samma innebörd. Begreppet "den amerikanska styrkan" innefattar – förutom styrkan som sådan samt viss egendom och information – dels styrkans *personal*, dels styrkans *civila komponent*. Styrkans personal inbegriper såväl militär personal som, med vissa undantag, civilanställda. Dessa civila personer utgör även en del av den civila komponenten. Som en del av den civila komponenten, och därmed av den amerikanska styrkans personal, räknas också, under vissa förutsättningar, anställda vid icke-svenska, icke-kommersiella organisationer som följer med den amerikanska styrkan enbart för att bidra till dess välbefinnande, moral eller utbildning.

Vid sidan av dessa kategorier finns bland annat olika *militära serviceverksamheter*, *anhöriga* till personalen och *leverantörer*. I vissa avseenden ska dessa omfattas av samma regler som de amerikanska styrkorna. Med "militära serviceverksamheter" avses sådana försäljnings- och andra serviceställen som en amerikansk styrka inrättat i Sverige för att användas av styrkans medlemmar och deras anhöriga, exempelvis marketenterier, intendenturer och mässar. Vissa anställda i sådan verksamhet ingår i den civila komponenten. Begreppet "leverantörer" omfattar såväl *amerikanska leverantörer* – vilket är ett särskilt begrepp – som svenska leverantörer.

Det synes finnas en viss överlappning mellan begreppen och det är inte alltid helt lätt att avgöra vilken personkrets som omfattas av ett visst begrepp.

I 10 § förslaget till lag om ändring i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall anges att det i några avseenden ska gälla immunitet för "den amerikanska styrkan och dess personal", t.ex. i fråga om

mervärdesskatt och punktskatter på förvärv av varor och tjänster i Sverige. Omnämmandet av "personalen" kan framstå som överflödigt, eftersom den omfattas redan av begreppet den amerikanska styrkan. I just denna paragraf fyller dock uppräkningsen en funktion, eftersom en amerikansk styrka även kan uppträda som en egen juridisk person. Vissa typer av bestämmelser är lika relevanta för fysiska och juridiska personer, t.ex. avseende skatter och avgifter, medan andra aktualiseras endast i fråga om fysiska personer, däribland regler om folkbokföring.

I 5 a § förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen anges att den som tillhör en främmande stats militära styrka eller dess civila komponent inte ska folkbokföras. Som sagts ovan ingår dock den civila komponenten i styrkan och här är det alltså fråga om en överflödig reglering. Dyliga regler, som snarast är en form av exemplifiering, kan ha en pedagogisk poäng men leder till osäkerhet om begreppens innebörd. En motsvarande problematik finns i t.ex. 5 kap. 5 a § förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken (se nedan).

Lagrådet har förståelse för att det finns fördelar med att författningstexten ligger mycket nära de skrivningar som finns i DCA-avtalet (och tidigare ingångna avtal). Det är också naturligt att utformningen av en viss paragraf så långt möjligt korresponderar med formuleringen av en befintlig paragraf i den aktuella lagen, t.ex. så att terminologin i nya bestämmelser i mervärdesskattelagen avseende amerikanska styrkors import bör motsvara terminologin i de regler som finns i samma lag om den import som görs av väpnade styrkor som tillhör ett annat EU-land.

Med det sagt vill Lagrådet ändå understryka vikten av att i det fortsatta lagstiftningsarbetet så långt möjligt ensa lagstiftningen och klargöra vilken krets som omfattas av olika paragrafer.

Ett begrepp som förekommer i lagrådsremissens förslag, men som enligt Lagrådets mening är missvisande, är *amerikanska leverantörer*. Med amerikanska leverantörer avses, enligt författningskommentaren, dels juridiska personer som varken är registrerade eller har hemvist i Sverige enligt svensk lag, inbegripet deras anställda som varken är svenska medborgare eller stadigvarande bosatta i Sverige, dels fysiska personer som varken är svenska medborgare eller stadigvarande bosatta i Sverige. Begreppet omfattar således samtliga leverantörer som inte är svenska. Lagrådet anser därför att uttrycket "amerikansk leverantör" bör ersättas med "utländsk leverantör" i följande paragrafer:

- 1 kap. 2 § förslaget till lag om ändring i fordonslagen,
- 6 § förslaget till lag om ändring i lagen om fordons registrering och användning, och
- 7, 10 och 11 §§ förslaget till lag om ändring i lagen om operativt militärt stöd.

I vissa paragrafer används uttrycket *icke-svensk organisation*. Därmed avses en amerikansk eller annan utländsk organisation som ansvarar för driften av en viss militär serviceverksamhet. Lagrådet föreslår att uttrycket "icke-svensk organisation" byts ut mot "utländsk organisation" i följande paragrafer:

- 25 kap. 15 § och 59 kap. 21 § förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
- 10 § förslaget till lag om ändring i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, och
- 2 kap. 8 § och 3 kap. 6 § förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen.

Förslaget till lag om straffrättsliga förfaranden inom försvarssamarbetet med Amerikas förenta stater

3 §

Enligt paragrafen ska en medlem av en amerikansk styrka som är anhållen eller häktad på amerikansk försvarsmyndighets begäran placeras i den amerikanska försvarsmyndighetens förvar till dess att det straffrättsliga förfarandet vid den svenska myndigheten eller domstolen har avslutats. Med medlem av den amerikanska styrkan jämföras en anhörig till en sådan medlem. Bestämmelsen, som går tillbaka på artikel 13 i DCA-avtalet, får antas syfta till att skydda en amerikansk styrkas medlemmar och anhöriga till dessa mot frihetsberövanden under svåra förhållanden. Såvitt Lagrådet kan förstå förutsätter bestämmelsen inte något samtycke från den enskilde.

Lagrådet har i och för sig inget att invända mot en bestämmelse av detta slag. Det kan emellertid inte uteslutas att en anhörig till en medlem i den amerikanska styrkan är svensk medborgare eller annars har en mycket stark förankring i det svenska samhället. I den situationen kan det enligt Lagrådets mening inte komma på fråga att överlämna den enskilde till ett amerikanskt förvar utan hans eller hennes samtycke. En begränsning med denna innebörd bör tas in i lagtexten.

Om någon som häktas av en svensk domstol och med stöd av förevarande paragraf överlämnas till ett amerikanskt förvar, aktualiseras ett antal frågor om tillämpningen av svenska straffprocessuella regler.

En sådan fråga gäller tillämpningen av svenska regler om offentlig försvarare. Vanliga regler om förordnande av offentlig försvarare kommer att gälla (se 21 kap. rättegångsbalken). Det innebär bland annat att den enskilde har rätt att träffa sin offentliga försvarare och att, som huvudregel, sådana möten ska ske i enrum (se 21 kap. 6 §).

Det får förutsättas att den amerikanska myndigheten respekterar dessa svenska bestämmelser, i sista hand därför att DCA-avtalet bygger på att USA visar full respekt för svensk lagstiftning (se artikel 1.2 i avtalet).

En annan fråga som förtjänar ytterligare belysning är vad som gäller om en åklagare, med domstols tillstånd, har meddelat restriktioner vad gäller den häktades kontakter med omvärlden.

4 §

I paragrafen anges att en medlem av en amerikansk styrka får dömas i sin utevaro endast om han eller hon samtycker till det eller om medlemmen olovligen har avvikit från de amerikanska försvarsmyndigheterna. Avsikten är, enligt lagrådsremissen, att de övriga förutsättningar för att avgöra ett mål i den tilltalades utevaro som gäller enligt rättegångsbalken ska vara uppfyllda. Av lagrådsremissen framgår också att avsikten är att det som sägs i paragrafen ska gälla även i fråga om avgörande av mål utan huvudförhandling samt i såväl underrätt som överrätt. Vid lagrådsföredragningen har upplysts att kravet på samtycke ska förstås på det sättet att det inte är tillräckligt att den tilltalade inte har begärt att en huvudförhandling ska hållas (jfr 46 kap. 10 a § första stycket 3 rättegångsbalken).

Paragrafen omfattar inte anhöriga till medlemmar i den amerikanska styrkan.

Bestämmelsen är avsedd att uppfylla artikel 12.4 i DCA-avtalet. Där anges, såvitt avser medlemmar av de amerikanska styrkorna, att dessa inte utan samtycke får ställas inför rätta i sin frånvaro, såvida de inte har underlåtit att inställa sig inför domstol efter att på vederbörligt sätt ha underrättats om när rättegången ska äga rum och olovligen har avvikit från de amerikanska försvarsmyndigheterna. Enligt artikeln gäller kravet på samtycke också beträffande anhöriga till medlemmar av de amerikanska styrkorna, såvida de inte underlåtit

att inställa sig efter att ha kallats på vederbörligt sätt. Avtalet kan uppfattas på det sättet att kravet på samtycke (i båda fallen) gäller endast om det inte har förekommit någon vederbörlig underrättelse. Artikel 12.4 tycks dock inte ha tolkats så vid utarbetandet av lagrådsremissen. Det kan möjligen vara rimligt, eftersom en tilltalad alltid ska kallas till en huvudförhandling (se 45 kap. 15 § rättegångsbalken) och kravet på samtycke annars inte skulle få någon betydelse. Under alla förhållanden bör, mot bakgrund av avtalets utformning, medlemmar i styrkan och anhöriga behandlas på samma sätt när det gäller kravet på samtycke. Det bör göras ett tillägg i den föreslagna lagtexten i det avseendet.

Artikeln behandlar inte uttryckligen avgörande av mål på handlingarna. Det ligger dock väl i linje med artikelns syfte, dvs. att medlemmar i de amerikanska styrkorna och deras anhöriga inte ska kunna ställas inför rätta i sin frånvaro. Lagrådet har därför inte något att invända mot att paragrafen får omfatta även avgörande av mål på handlingarna. Detta bör dock framgå tydligare av lagtexten. Det skulle också bli tydligare om det uttryckligen angavs att de förutsättningar i övrigt som följer av rättegångsbalkens regler gäller.

I förslaget används uttrycket att den berörde "får dömas" endast om de angivna förutsättningarna är uppfyllda. Uttrycket bör enligt Lagrådet uppfattas så att det handlar om att den berörde inte får dömas till ansvar. Det innebär att den möjlighet att avgöra ett mål på handlingarna i de situationer som avses i 45 kap. 10 a § första stycket 1 och 2 gäller för medlemmar i en amerikansk styrka och deras anhöriga utan de tillkommande kraven i den föreslagna paragrafen. Det handlar om situationer när det inte sker någon prövning i sak och när det meddelas en frikännande dom sedan förundersökningen lagts ned. Det är enligt Lagrådets mening en rimlig ordning.

Paragrafen kan med de angivna utgångspunkterna lämpligen ges följande utformning.

En medlem av en amerikansk styrka får, under de förutsättningar som anges i rättegångsbalken, dömas i sin utevaro eller genom avgörande utan huvudförhandling endast om han eller hon samtycker till det eller om medlemmen olovligen har avvikit från de amerikanska försvarsmyndigheterna. En anhörig till en sådan medlem får, under de förutsättningar som gäller enligt rättegångsbalken, dömas i sin utevaro eller genom avgörande utan huvudförhandling endast om han eller hon samtycker till det.

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

5 kap. 5 a §

Den föreslagna regleringen är avsedd att innebära att personer som befinner sig i Sverige inom ramen för internationellt militärt samarbete eller internationell krishantering inte ska omfattas av den bosättningsbaserade socialförsäkringen.

I första stycket anges att bland andra den som tillhör en främmande stats militära styrka eller dess civila komponent, om vissa förutsättningar är uppfyllda, inte ska anses vara bosatt här i landet. Som Lagrådet redan har konstaterat ingår dock den civila komponenten i den militära styrkan. Regleringen avseende den civila komponenten är således överflödigt.

I andra stycket föreskrivs att den som är anhörig till den som avses i första stycket, är en sådan leverantör till styrkan eller anställd hos en civil komponent som avses i 10 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, ska anses vara bosatt i Sverige endast om han eller hon är svensk medborgare eller, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han eller hon fick ställning som anhörig, leverantör eller anställd.

Även regleringen i andra stycket avseende anställda hos den civila komponenten framstår som överflödigt och bör kunna utgå. Däremot bör bestämmelsen fånga upp anställda hos utländska organisationer.

Lagrådet föreslår mot denna bakgrund att paragrafen ges följande lydelse.

Den som tillhör en främmande stats militära styrka eller ett Natohökvarter och omfattas av 7, 8 eller 10 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall ska inte anses vara bosatt här i landet.

Den som är anhörig till den som avses i första stycket eller är en sådan leverantör till styrkan som avses i 10 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, ska anses vara bosatt i Sverige endast om han eller hon är svensk medborgare eller, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han eller hon fick ställning som anhörig eller leverantör.

Andra stycket gäller även den som är anställd av en utländsk organisation och som medföljer en sådan styrka som avses i 10 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall.

Förslaget till lag om ändring i lagen om immunitet och privilegier i vissa fall

10 §

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om immunitet och privilegier för bland annat amerikanska styrkor.

Paragrafen och vad som sägs i författningskommentaren till paragrafen aktualiserar vissa terminologiska frågor. Dessa har behandlats under rubriken Särskilt om vissa terminologiska frågor. Såsom Lagrådet har uttalat där bör uttrycket "icke-svensk organisation" i paragrafens tredje stycke bytas ut mot "utländsk organisation".

I paragrafens första stycke tillerkänns viss immunitet och vissa privilegier åt "leverantörer, som befinner sig i Sverige inom ramen för avtalet den 5 december 2023 mellan Sverige och Amerikas förenta stater." Bestämmelsen är avsedd att gälla såväl vad som i förslaget beskrivs som "amerikanska leverantörer", dvs. utländska leverantörer, som svenska leverantörer. Det innebär att bestämmelsen ska kunna åberopas av en svensk näringsidkare som anlitas som

leverantör till en amerikansk styrka. Såsom lagförslaget har utformats ger det dock intryck av att ett sådant åberopande förutsätter att näringsidkaren befinner sig i Sverige just som en följd av DCA-avtalet och således inte omfattar näringsidkare som sedan länge har sin verksamhet här. Lagrådet utgår från att någon sådan begränsning inte är avsedd. Snarare torde avsikten vara att bestämmelsen ska kunna åberopas av varje leverantör – utländsk eller svensk – under förutsättning att den bedrivna verksamheten har koppling till DCA-avtalet.

Lagrådet föreslår mot denna bakgrund att 10 § första stycket delas upp på två stycken som formuleras på följande sätt.

För en amerikansk styrka, styrkans personal och personalens anhöriga som befinner sig i Sverige inom ramen för avtalet den 5 december 2023 mellan Sverige och Amerikas förenta stater, ska immunitet och privilegier gälla i fråga om

1. avgifter och skatter vid bruk av fordon i vägtrafik, luftfartyg och fartyg,
2. import till och export från Sverige,
3. mervärdesskatt och punktskatter på förvärv av varor och tjänster i Sverige,
4. direkta skatter,
5. skatteavdrag, uppgift om skatteavdrag och kontrolluppgift, och
6. officiell information och post

Första stycket gäller också leverantörer till en amerikansk styrka, såvitt gäller verksamhet inom ramen för avtalet den 5 december 2023 mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Förslaget till lag om ändring i folkbokföringslagen

5 a §

Av samma skäl som har angetts avseende förslaget till ändring i socialförsäkringsbalken förordar Lagrådet att paragrafen ges följande utformning.

Den som tillhör en främmande stats militära styrka eller ett Natohögkvarter och omfattas av 7, 8 eller 10 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall ska inte folkbokföras.

Den som är anhörig till den som avses i första stycket eller är en sådan leverantör till styrkan som avses i 10 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall, ska endast folkbokföras om han eller hon är svensk medborgare eller, utan att vara svensk medborgare, var bosatt här när han eller hon fick ställning som anhörig eller leverantör.

Andra stycket gäller även den som är anställd av en utländsk organisation och som medföljer en sådan styrka som avses i 10 § lagen om immunitet och privilegier i vissa fall.

Förslaget till lag om ändring i lagen om allmän löneavgift

2 §

Enligt paragrafen, i dess nuvarande lydelse, ska den som enligt 3 kap. socialavgiftslagen ska betala egenavgifter också betala allmän löneavgift. Denna ska beräknas på det underlag som gäller för egenavgifter enligt socialavgiftslagen.

I lagrådsremissen föreslås att det i socialavgiftslagen införs särskilda bestämmelser om att arbetsgivaravgifter inte ska betalas på ersättning till s.k. lokala civilanställda (se 2 kap. 8 § förslaget till lag om ändring i socialavgiftslagen). Dessa ska i stället, såsom följer av 3 kap. 6 § samma lagförslag, betala egenavgifter. Det skulle innebära – såsom 2 § lagen om allmän löneavgift i dag är utformad – att dessa lokalanställda också ska betala allmän löneavgift. En sådan skyldighet att betala allmän löneavgift har emellertid bedömts stå i strid med DCA-avtalet. I lagrådsremissen föreslås därför att det i 2 § andra stycket införs en bestämmelse om att paragrafens första stycke inte gäller den som ska betala egenavgifter enligt 3 kap. 6 § socialavgiftslagen.

Såvitt Lagrådet kan bedöma kan det inte uteslutas att en lokalanställd som kommer att omfattas av bestämmelsen om egenavgifter i 3 kap. 6 § samtidigt kommer att vara skyldig att betala egenavgifter på annan grund. I den situationen kommer en bestäm-

melse som generellt undantar den lokalanställda från skyldigheten att betala allmän löneavgift att slå fel. Lagrådet föreslår mot den bakgrunden att undantaget i 2 § lagen om allmän löneavgift utformas så att det enbart tar sikte på sådan ersättning som avses i 3 kap. 6 § socialavgiftslagen, inte på den som erhåller sådan ersättning. Det görs enklast genom att det i förevarande paragraf skjuts in ett nytt andra stycke enligt följande.

I underlaget enligt första stycket ska dock inte ingå ersättning som avses i 3 kap. 6 § socialavgiftslagen.

Förslaget till lag om ändring i lagen om operativt militärt stöd

3 a §

Lagen om operativt militärt stöd ger regeringen möjlighet att under vissa förhållanden besluta att begära militärt stöd från andra länder. I lagrådsremissen föreslås nu att det i lagen införs en ny paragraf, 3 a §, som ger amerikansk militär personal som befinner sig i Sverige inom ramen för DCA-avtalet viss befogenhet att använda våld mot enskilda.

I lagrådsremissen görs bedömningen att rätten för USA att internt vidta åtgärder för att upprätthålla ordning och säkerhet inom styrkorna samt för medföljande militärpolis att utöva polisiär myndighet inom förläggningsområdet och liknande utrymmen som styrkorna disponerar följer av vedertagna principer för militärt samarbete och därför inte bör kräva någon uttrycklig bestämmelse i lag. Detta överensstämmer med den bedömning som har gjorts i tidigare lagstiftningsärenden (se bland annat prop. 1995/96:37 s. 31 f.). Lagrådet har ingen invändning mot bedömningen. Det som föreslås i den nu aktuella paragrafen får därför främst betydelse för amerikansk personals befogenheter utanför av USA disponerade baser.

Den befogenhet som amerikansk personal föreslås få kommer att kunna utövas var som helst inom Sverige. Den är samtidigt begränsad på så sätt att den får utövas enbart i syfte att upprätthålla ordningen inom en amerikansk styrka. Härav följer att – såsom också påpekas i lagrådsremissen – befogenheten till viss våldsutövning gäller enbart mot medlemmar av den amerikanska styrkan.

Vad gäller den närmare innebörden i befogenheten hänvisar paragrafen till 10 § polislagen (1984:387) och vad som där sägs om polismans rätt att utöva våld. Hänvisningen avser bland annat 10 § första stycket 2 och 4. I dessa punkter anges, såvitt nu är av intresse, att våld får utövas, under vissa närmare förutsättningar, när någon med "laga stöd" ska berövas friheten respektive avvisas eller avlägsnas från ett visst område eller utrymme.

Enligt Lagrådets mening är det oklart hur "laga stöd" ska förstås i förevarande kontext. Motsvarande hänvisning till 10 § polislagen förekommer också i 4 §, som reglerar i vilken utsträckning svenska myndigheter kan anlita utländsk militär för bevakning av skyddsobjekt. Det kan inte råda någon tvekan om att våldsanvändning inom ramen för ett förordnande enligt 4 § förutsätter att åtgärden har laga stöd enligt svensk rätt; den utländska militären agerar i detta fall inom ramen för svensk myndighetsutövning. Vid lagrådsföredragningen har angetts att den befogenhet som amerikansk militär personal kan ges med stöd av 3 a § ska kunna utövas så snart det finns "laga stöd" för det i amerikansk rätt. Enligt Lagrådets mening får denna tolkning inget stöd av lagtexten. Lagrådet kan för sin del inte se något skäl till att amerikansk militär i detta sammanhang – där fråga i praktiken är om myndighetsutövning utanför de amerikanska baserna – ska ha andra möjligheter att tillgripa våld än vad svensk polis har.

Hänvisningen till 10 § första stycket 4 polislagen innebär att amerikansk militär får möjlighet att använda våld i anslutning till verk-

ställande av kroppsvisitation, kroppsbesiktning eller liknande åtgärd. Det måste antas att med kroppsvisitation och de andra åtgärder som nämns i 10 § första stycket avses kroppsvisitation m.m. enligt svensk rätt. När det gäller användning av våld i anslutning till kroppsvisitation är det oklart om detta ska gälla enbart vid sådan kroppsvisitation som regleras i 19 § första stycket polislagen, dvs. kroppsvisitation som är nödvändig av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål ska kunna tas om hand eller för att en gripen persons identitet ska fastställas, eller om det ska gälla också vid kroppsvisitation under en förundersökning (se 28 kap. rättegångsbalken). Å ena sidan är 10 § första stycket 4, såvitt gäller svensk polis, tillämplig även vid kroppsvisitation som sker med stöd av rättegångsbalken inom ramen för en förundersökning. Å andra sidan framstår det enligt Lagrådets mening som främmande att amerikansk militär personal ska ha befogenhet att biträda svensk polis inom ramen för en svensk förundersökning; föreslagna lagbestämmelser ger knappast stöd för det.

Det kan tilläggas att de övriga tvångsmedel som omnämns i 10 § första stycket 4 polislagen i huvudsak kan tillgripas enbart under en förundersökning.

Enligt Lagrådets uppfattning måste den närmare innebörden av de befogenheter som, med stöd av regeringsbeslut, ska kunna ges till amerikansk militär personal regleras tydligare.

10 §

I paragrafens första stycke anges att en medlem av en amerikansk styrka och en utländsk leverantör inom ramen för DCA-avtalet får utföra nödvändiga tjänster för styrkans personal, personalens anhöriga eller leverantörer till styrkan samt för andra personer som bestäms gemensamt av Sverige och USA utan krav på svensk yrkeslegitimation, yrkeslicens eller motsvarande. Av andra stycket framgår att den enskilde i stället ska ha en amerikansk legitimation

eller licens, en legitimation eller licens från ett EES-land eller annan lämplig yrkeskvalifikation som godtas av amerikanska myndigheter.

Vad som ligger i den kvalifikation som följer av att det ska vara fråga om utförande av *nödvändiga* tjänster förklaras inte i lagrådsremissen. Någon ledning ges inte heller i DCA-avtalet. Ordalydelsen ger intrycket att det är fråga om ett relativt högt ställt krav på de tjänster som kan omfattas av bestämmelsen. En sådan tolkning skulle göra bestämmelsen opraktisk och svår att tillämpa. Det är dessutom oklart vilket behov som finns av ett sådant högt ställt krav. Lagrådet förordar att ordet "nödvändiga" stryks.

Förslaget till lag om ändring i mervärdesskattelagen

10 kap. 93 a §

Paragrafen innehåller bestämmelser om skattefrihet direkt vid köp som sker inom ramen för DCA-avtalet. Den som levererar varor eller tjänster ges under vissa förutsättningar en rätt att välja att undanta leveransen eller tillhandahållandet från skatteplikt. I första stycket 1 anges att leveransen eller tillhandahållandet ska vara till för väpnade styrkor tillhörande USA och i första stycket 2 att varorna eller tjänsterna ska användas av eller för styrkorna, av den civilpersonal som följer med styrkan eller av styrkornas mässar, marketenterier eller liknande serviceverksamheter. I författningskommentaren sägs att den första punkten innebär att leveransen eller tillhandahållandet på något sätt ska komma styrkorna till godo och att den andra punkten förtydligar att leveransen eller tillhandahållandet inte behöver ske direkt till styrkorna. Exempelvis omfattas en leverans av en vara till ett företag som ska använda varan för att fullgöra ett kontrakt med styrkan. När det gäller omfattningen av skattefriheten anges i författningskommentaren också att varor anses användas av styrkorna när försäljning – som sker inom ramen för de militära serviceverksamheterna – riktar sig till den personkrets som omfattas

av verksamhetens uppdrag, normalt styrkans medlemmar eller deras anhöriga. Samtidigt anges som exempel på en situation som inte omfattas av reglerna om skattefrihet det fallet att en medlem av styrkan eller en anhörig köper varan för privat bruk. Skattefrihet ska enligt kommentaren i den situationen hanteras genom återbetalning enligt 14 kap. 67 b §. I den paragrafen anges uttryckligen att det ska vara fråga om förvärv för personligt ("privat" enligt DCA-avtalet) bruk.

Vid föredragningen har det upplysts att det är förutsatt i avtalet att köp av varor och tjänster som en medlem eller anhörig gör för privat bruk inte ska omfattas av bestämmelserna i denna paragraf, även om det inte direkt framgår av avtalstexten (jfr artikel 16 och 17 i DCA-avtalet). Enligt Lagrådets mening kommer den avsedda innebörden inte till tydligt uttryck i lagtexten. Ett visst stöd för att bestämmelsen har denna innebörd finns visserligen i kravet enligt första stycket 1 på att leveransen eller tillhandahållandet ska vara *till för* styrkorna. Att det i första stycket 2 anges att specifikt varorna eller tjänsterna ska kunna användas inte bara av styrkorna utan också av civilpersonal kan å andra sidan ge motsatt intryck. Lagrådet anser att den avsedda innebörden av första stycket 2 bör klargöras något såvitt avser det som lagtexten anger om civilpersonal, i första hand genom ett förtydligande i lagtexten. I vart fall bör författningskommentaren förtydligas så att det inte råder någon oklarhet om vad regleringen är avsedd att innebära.

14 kap. 67 a §

Paragrafen reglerar återbetalning av skatt för väpnade styrkor när skattefrihet gäller men leverantören har valt att inte undanta leveransen från skatteplikt enligt 10 kap. 93 a §. I första stycket anges förutsättningen för återbetalning på i huvudsak samma sätt som i 10 kap. 93 a § första stycket 2; varorna eller tjänsterna ska användas av styrkorna, den civilpersonal som följer med dem eller

styrkornas mässar, marketenterier eller andra liknande serviceverksamheter.

I författningskommentaren anges att innebörden ska vara densamma som i 10 kap. 93 a §. En vara som köps av någon som tillhör civilpersonalen för att användas för privat bruk ska alltså inte omfattas av bestämmelsen. Även här skulle det enligt Lagrådet vara en fördel om detta framgick tydligare av lagtexten eller, i vart fall, att författningskommentaren förtydligades.

Övriga lagförslag

Lagrådet hänvisar till det som sagts under rubriken Särskilt om vissa terminologiska frågor och lämnar i övrigt förslagen utan erinran.